

Szemle

Debreczeni Tibor: Történt pedig. Egy Corvin téri népművelő a puha diktatúrában (1966–1989)

Pompör Zoltán: „Így történt, legalábbis így emlékszem.”

Ha az eredeti célját nézzük, akkor a nyugdíj megérdemelt jutalom a sok évtizedes aktív, munkával töltött élet végén. Egyben lehetőség arra, hogy az évek során szerzett tapasztalatokat az idős polgártárs összegezze, szublimálja, közkinccsé tegye szűkebb (családi) és tágabb közösségek számára okulásként. Vannak emlékezetes életpályák, amelyekről kevés összegző, írásos dokumentum maradt hátra az utókorra, pedig a megélt tapasztalatok, gondolatok, élmények segíthették volna az utódokat önmaguk és a világ jobb megismerésében. Vannak aztán kevésbé jelentős életutak, amelynek – utólagos – dokumentálásába ugyanakkor jelentős energiát fektet az utókor, bizonyítandó, hogy hősünk remek ember volt, ezzel mintegy a maga jelentőségét is hangsúlyozni kívánva. Debreczeni Tibor önéletírásai szerencsére e kettő közül egyik kategóriába sem sorolhatók be. Pályafutásának krónikája immáron négy kötetben (*Visszanéztem, Különbéke Debrecenben, Történt pedig, Egy tanár naplójából*) áll az őt megismerni vágyók előtt. Az 1930-as évektől kezdve a 21. század első évtizedének végéig kísérhetjük nyomon egy család történetét, s ezen belül a színész, drámapedagógus, népművelő, diákszínpados és ki tudja még hány és hány jelzővel körülírható alkotó ember életútját.

Amikor Debreczeni Tiborral megismerkedtem, már több éve a nagykőrösi tanítóképzőben tanított. Ha tantárgyasítani kellene tudását, akkor azt mondhatnánk: a drámapedagógia oktatása tartozott hozzá. Emellett pedig a sokszor estébe nyúló irodalmi színpad (Karácsony Sándor nevét viseli), ahova a tehetséges tanítók, diakónusok, kántorok egyaránt hivatalosak voltak a játékokra. Az irodalmi színpadnak országos, sőt kárpát-medencei híre volt, a főiskolás hallgatók számára (akár játékos, akár nézői voltak az előadásoknak) életre szóló emlék maradt. A kőrösi képző sok mindenben különbözött (és ma is különbözik) az ország többi tanítóképző intézményétől: kisebb, családiasabb közösség, ahol a reformátusság nemcsak a hagyományok tiszteletét jelenti, hanem élő, közösségformáló erő. Ebben a környezetben otthonra talált a fiatal, tetterős nyugdíjas, az egykori debreceni tanár, később Corvin téri népművelő. Olyan környezetbe került, ahol folytatni tudta Budapesten megkezdett és külső kényszerűségből félbehagyott munkáját. Ahol megélhette hitvallását (amint azt a *Történt pedig* című könyvének utolsó soraiban írja): „Hiszek abban, hogy valamiért vagyunk a földön. Másként mondva, valamire rendeltetünk. Eleve. Magyar vagyok és protestáns. És fontos, hogy az vagyok.”

„Olvastam valahol, hogy a karizmatikus emberek hatásának egyik titka igazukba vetett mély hitük, melyet úgy tudnak kisugározni, hogy az mások meggyőzésévé is válik, válhat.” A cél- és hivatástudatos embert bármerre sodorja is az élet, mindig képes megtalálni az eszközöket, a társakat, hogy életprogramját megvalósíthassa. Legyenek bármilyen spártaiak a körülmények, legyen bármilyen messze a család, és bár a politikai közeg is inkább a megalkuvást, mint a szellem szabad szárnyalását pártolja, ő mégis utat talál, mert van ereje, küldetéstudata. Debreczeni Tibor esetében ez az életprogram a közösségformálásban valósul meg. Nem lehet véletlen, hogy amikor Debrecenből Pestre, a Népművelési Intézetbe érkezik, kis idő elteltével megunja az íróasztal mögötti ücsörgést. A visszaemlékezésből is kitűnik az a lelkesültség, ahogyan az irodából a terepre menekül, és körbeutazza az országot, hogy tapasztalatot szerezzen és osszon meg kollégáival, hogy kapcsolatokat alakítson, s az aktatologatás helyett értelmes kezdeményezésekben vegyen részt, legyen az zsúrizés vagy a Csurgói Diákszínház Fesztivál útra bocsátása. Lelkesedése egyre duzzad, mint hegyi patak, ahogyan utat talál a kövek között, sziklákon átbukva. Előbb maga indul, majd egyre többeket sodor el gondolataival, ötleteivel, aztán újra és újra csapatot szervez, amelyekkel véghezviheti nagyszabású terveit. Mivel nemcsak kedve, hanem „hatalma” is van rá, ezek a nagyszerű kezdeményezések sorra meg is valósulnak. Képzések, előadások, találkozók. „Kollégáim a művészeti osztályon értetlenül és csodálkozva nézték ezt a nagy nekibuzdulást. A tánc, a zene, a kórus, úgy látszik, nem képes azonnal reagálni a társadalmi változásokra, s ezért nem mozdul a többi művészeti ág előadója.” Lelkesedése és szakmai, emberi értékrendje persze konfliktusokat is hoz a puha diktatúra kulturális irányítóival, a lendületét ez lefékezheti, megtorpanhat, de hőszünt, úgy tűnik, semmi nem állíthatja meg.

Magasabb beosztásba kerülve sem hazudtolja meg magát: „A művészetet minél szélesebb körben teríteni!” – hangzik az újonnan kinevezett osztályvezető jelmondata, s mellé tehetnénk még a folytonos mozgást és megújulást, mely az élő, működő szervezet bizonyítéka. Ha valamilyen jó ötletet lát, megvalósítja, ezúttal már nemcsak a színház, hanem a kultúra egyéb területein is: „iskolarádió, diaporáma, lemezlovas-képzés, formációs tánc, társastánc, verseny-tánc, pantomim, a vers- és prozamondás módszertani segítése, menedzselése...”. Ráadásként pedig „kísérletek indítása szakmunkásképző intézetekben, munkásszállásokon”. Valódi misszionáriusi lelkülettel veti bele magát a munkába, hogy immár beosztásából fakadóan is ápolja, védje, terjessze az értékes kulturális törekvéseket.

Az, hogy a drámapedagógia ma már nem ismeretlen a pedagógusok előtt, hogy egyre többen használnak dramatikus elemeket a nevelésben, az ugyancsak az elsők közt köthető Debreczeni Tibor nevéhez. „Semmit fontosabbnak nem tartottunk, mint hogy a drámapedagógiát eljuttassuk oda, ahol – mint gondoltuk – a legnagyobb szükség van rá, az iskolába, a tanítás-nevelés gyakorlatába” – vallotta, s a szavakat tettek követték. Az Országos Pedagógiai Intézetben az ügyet támogató partnerre találtak, a két szervezet együttműködésében országszerte módszertani napok, bemutató tanítások, szakmai táborok zajlottak. Kényszerű nyugdíjazásakor kezdeményezte a Magyar Drámapedagógiai Társaság megalakítását, melynek évekig elnöke, mindmáig tiszteletbeli elnöke. Az általa alapított *Drámapedagógiai Magazin* alapító szerkesztője.

Azért jó Debreczeni Tibor önéletrajzi írásait olvasni, mert a színpadi kellékek ezekben a többszámú szövegekben is jelen vannak, epizódtól epizódig ragadják magukkal az olvasót. A már-már szociográfiai mélységű elemzések, a felbecsülhetetlen kordokumentumok, a kortársak portréi mellett személyesebb regiszterek is megszólalnak a visszaemlékezésekben. A rövid jegyzeteket, naplóbejegyzéseket, anekdotákat az emlékező tovább színezi egy reflektáló, sokszor korholó hanggal. Akár a hiúságot is felróhatnánk neki, amiért folyamatosan azt kéri számon a kortársakon és az utókoron, hogy az általa útnak indított lokális vagy országos jelentőségű eredményeket miért nem ismerik el – hivatalosan. Mert tanítványai, pályatársai, kollégái elhalmozzák megbecsülésükkel, szeretetükkel. S talán a hivatalos megbecsülés egyik jele lehet, hogy a Magyarországi Református Egyház Zsinata az idén 85 esztendő, örökifjú színjátszónak ősszel pedagógiai munkája elismeréseként Imre Sándor-díjat adományoz.

digitalis_de_generacio 2.0

Szerkesztette: Szekszárdi Júlia, Underground Kiadó, 2013. Budapest

Hanczár Gergely: A csákány koppan

A könyv címe csupa kisbetű, mert a nagybetű semmire sem való. Csak bambán és üresen tekintélyeskedik a mondatok és nevek elején, de mondanivalója nincs, hiszen a pont vagy a sortörés már elárulta előtte, hogy új mondat jön. Tényleg ez a címe. Csupa angol betűkkel, ahogy a csákány koppan és le hull az ékezet. Egy könyv, ami születése pillanatában anakronisztikus, ambivalens. Könyv az iskola egy olyan szeletéről, amit talán nem is lehet könyvbe írni. A világról, amiben pont a könyv már nem is úgy és nem is annyira fontos, mint valaha. Mintha agyagtáblákat karcolnánk tele Gutenberg idejében arról, hogy itt az új világ, amiben a könyvek fontosak lesznek. Mintha 1400-ban, kis hordón állva esetlenül egy pedagógiai konferencia büféjében kiabálnánk a semmibe bele, hogy az egyszer majd eljövendő generáció rejtőjenőt fog olvasni a pad alatt, és unatkozó nagyik a *Blikk*ben fogják a keresztretjvényt fejtegetni a borsó vagy a bab helyett. Más rosszat nem tudok erről a könyvről mondani. Pláne, hogy én is írtam bele, és ezért nem is akarok. Szóval nagy hátránnyal indul, de talán mégis teljesítheti a feladatát. Nem bírok elképzelni olyan értelmes pedagógust, aki végigolvassa a tanulmányokat, el-elgondolkodik itt-ott, és mindent pont ugyanúgy folytat, mint előtte. Ez a könyv megváltoztat. Van „hozzáadott pedagógiai értéke”.

A kötet szerzői tanárok, kutatók, egyetemi oktatók, különböző korosztályokból. Veteránoktól az X- és Y-generációhoz tartozókig a legkülönbélebb(en) gondolkodók osztják meg kutatásaik eredményeit, vagy éppen krétaporos tapasztalataikat: Bedő Ferenc, Bodrogi Ferenc Máté, Boldog Zoltán, Domonkos Katalin, Fenyő D. György, Földes Petra,